

3. Ганущак Ю.І. Територіальна організація влади: Напрямки змін / За заг. ред. д.держ.упр. проф. Куйбіди В.С. [Монографія]. – Львів: Видавництво «Астролябія», 2013. – 166 с.

4. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад. Фінансово-аналітичні матеріали / За ред. Казюк Я.М. – К.: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2016 р.

5. Ганущак Ю. Реформа територіальної організації влади: Швейцарсько-Український проект «Підтримка децентралізації в Україні – LESPRO». – К.: ТОВ «Софія-А», 2015. – 168 с.

Єрмакова О.А., к.е.н., доцент, с.н.с.
Інститут проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень НАН України

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО СТРАТЕГУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД БАЗОВОГО РІВНЯ ІЗ УРАХУВАННЯМ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ТА ТЕОРЕТИЧНІ УЗАГАЛЬНЕННЯ

Стратегії розумної спеціалізації (Smart Specialization Strategies, S3) поєднують інновацію зі специфічними перевагами регіональної економіки. Розумна спеціалізація має відношення до створення унікальних активів і компетенцій, заснованих на регіональній специфіці, одночасно концентруючи обмежені людські та фінансові ресурси в декількох глобально конкурентоспроможних галузях, досягаючи тим самим синергізму інноваційно-інвестиційної діяльності. Стратегії розумної спеціалізації впроваджуються як в європейських країнах, так і в Сінгапурі, В'єтнамі, Чилі та ін. Сінгапур, наприклад, планує збільшити обсяг фінансування НДДКР в галузі наук про життя (life science), екологічно чистих технологій і цифрової медіа. При цьому надаються різноманітні пільги (податкові, доступ до надсучасної інфраструктури, навчання, гранти для проведення НДДКР) для залучення компаній, зацікавлених у проведенні досліджень та практичному впровадженні інновацій у визначених галузях [1].

У відповідності до Розпорядження Європейського Парламенту і Ради 1301/2013 від 17 грудня 2013 року юридичне визначення поняття «стратегія розумної спеціалізації» є наступним:

–Стратегія розумної спеціалізації означає національні чи регіональні інноваційні стратегії, які визначають пріоритети для створення конкурентної переваги за рахунок знаходження відповідності сильних сторін досліджень та інновацій з потребами бізнесу, що дозволяє реагувати на можливості, що виникають, та тенденції розвитку ринку, уникаючи дублювання та фрагментації зусиль;

–Стратегія розумної спеціалізації може повністю формувати чи бути частиною національної чи регіональної політики в сфері досліджень та інновацій;

–Стратегії розумної спеціалізації повинні розроблятися шляхом залучення національних чи регіональних органів управління, а також зацікавлених сторін, таких як навчальні та наукові установи, бізнес, соціальні інститути в процес підприємницького пошуку.

Передумовою переходу до стратегій розумної спеціалізації в країнах Європейського Союзу стала низька ефективність регіональних інноваційних стратегій, що своєю чергою обумовило низьку ефективність державних витрат і відставання за рівнем інноваційного розвитку від США та Японії. Проблемами стратегування інноваційної діяльності регіонів країн ЄС були наступні:

- відсутність міжвідомчої взаємодії на різних рівнях управління;
- відсутність зовнішньої перспективи;
- розробка заходів тільки в сфері досліджень, інновацій і розвитку компетенцій, а не для стимулювання попиту та розвитку ринку інновацій;
- фокусування на престижних проектах;
- фокусування на традиційних галузях промисловості, а не на секторах та послугах, що розвиваються.

Всі ці проблеми стратегування інноваційної діяльності є актуальними і для регіонів України.

Основними принципами розумної спеціалізації є наступні:

- пошук унікальної спеціалізації для кожного регіону;
- визначення спеціалізації регіону відбувається «знизу-вгору» в процесі підприємницького пошуку;
- комплексний підхід: не лише стимулювання наукових досліджень та інновацій, але й активізація структурних зрушень в економіці регіону;
- акцент на створенні умов (державне регулювання, зміцнення фінансової системи, посилення конкуренції), розвиток науки і освіти, стимулювання попиту (через систему закупівель) тощо;
- інтенсифікація міжрегіональної взаємодії (підтримка купівлі/продажу технологій, розширення діяльності місцевих підприємств і включення до глобальних мереж і ланцюгів створення вартості) [2].

Вперше на системній основі та на засадах імплементації європейського досвіду довгострокового планування науковцями Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України розроблено методику складання стратегій соціально-економічного розвитку території базового рівня з урахуванням сучасних вимог до процесу стратегування на інноваційному базисі та децентралізації управління економічним розвитком. Розробку впроваджено на території 14 сіл Лиманського (колишнього Комінтернівського) району Одеської області [3]. В рамках стратегій визначені точки інноваційного та економічного росту, визначені ендегенні та екзогенні джерела фінансування проектів в рамках кожного пріоритету.

Конкурентною особливістю даного методичного підходу до стратегування є залучення громади до розробки стратегії на всіх етапах: 1) детальна оцінка наявних ресурсів громади; 2) проведення соціологічного дослідження бачення громади щодо можливостей та перспектив розвитку села; 3) оцінка сильних та слабких сторін ресурсного забезпечення; 4) визначення пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку громади; 5) визначення проектних пропозицій за визначеними стратегічними пріоритетами; 6) управління впровадженням стратегії розвитку територіальної громади.

Громадська участь у стратегічному плануванні - це окремий випадок громадської участі у прийнятті владних рішень, що розуміється як безперервний процес взаємодії між бізнесом, наукою, громадськістю та органами влади, відповідальними за підготовку, прийняття і виконання рішень. Громадська участь дозволяє вирішити ряд важливих для

влади завдань, таких як діагностика проблем і потреб, виявлення можливих альтернативних рішень, оцінка наслідків різних альтернатив. Основою для організації громадської участі населення у розробці та реалізації стратегії виступає поняття «соціальний капітал». Досвід стратегічного планування переконливо показує значимість обліку людського фактора для успішного розвитку. Стратегічним потенціалом розвитку територіальної громади виступають в цьому випадку не стільки природні та економічні ресурси, скільки людська діяльність по перетворенню цих ресурсів у конкурентні переваги громади.

Практичну спрямованість Стратегії забезпечує включення до неї проектної складової. В умовах погіршення показників соціально-економічного розвитку переважної більшості територіальних громад було застосовано двоетапний інноваційного-інвестиційний підхід до визначення проектів розвитку села.

Перший етап (1-3 роки): реалізація проектів, спрямованих на реалізацію існуючих конкурентних переваг громади: нарощення сировинної бази, а також усіх видів капіталів – фізичного, людського, соціального.

Другий етап (3-5 років): реалізація проектів, спрямованих надати інноваційний імпульс розвитку території: впровадження новітніх технологій подовження ланцюга створення доданої вартості в пріоритетних галузях громади.

Проведена робота зі стратегування соціально-економічного розвитку територіальних громад виявила ряд перешкод, які потребують вирішення, зокрема таких як:

- нестача досвіду експертного середовища громад;
- недостатнє бюджетне фінансування, відсутність спонсорського фінансування соціальних проектів;
- невідповідність активу громади до участі в міжнародних грантах;
- суттєві соціально-економічні диспропорції.

З метою успішної реалізації Стратегії та її моніторингу необхідним є створення єдиного інформаційного середовища на базі веб-платформи, до функцій якої входить: моніторинг, коригування Стратегії, забезпечення взаємодії усіх учасників процесу розробки та впровадження Стратегії, прийняття колективних рішень.

Моніторинг впровадження Стратегії здійснюється Комітетом з управління впровадженням (КУВ), дорадчим органом, що створюється шляхом делегування до його складу осіб, які представляють актив громади. Серед цих осіб мають бути учасники розробки Стратегії, що безпосередньо працювали над формуванням цілей даної Стратегії. До складу цього дорадчого органу також мають увійти посадові особи місцевого органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, депутати різних рівнів, представники бізнесу, науки, громади та інших зацікавлених осіб. Комітет управління впровадженням є наглядовим органом, який здійснює моніторинг якості виконання завдань, дотримання графіка, внесення змін чи доповнень до цілей, коли виникає необхідність. Члени КУВ зустрічаються щонайменше 2 рази на рік з метою оцінки виконання завдань, передбачених Стратегією. Вирішення організаційних завдань та затвердження плану діяльності КУВ відбувається на установчому засіданні. Функцію Комітету на себе можуть взяти окремо створена чи вже діюча структура.

Список літературних джерел

1. Хопкінсон Л. Піддержка инновации на уровне регионов и муниципалитетов. Руководство для государственных служащих [Электронный ресурс] / Лана Хопкинсон. – Великобритания: М.А. International Business. – 65 с. – Режим доступа: <http://www.uiis.com.ua/files/Hopkinson.pdf>.

2. Куценко Е. Новое поколение региональных инновационных стратегий в Европе: уроки для России: доклад [Электронный ресурс]// Российская кластерная неделя, Москва, 28.05.2015. – Режим доступа: <http://www.slideshare.net/evgenykutsenko/ss-48744869>.

3. Підсумки діяльності наукової групи ППРЕД НАНУ в Лиманському районі [Електронний ресурс] / InfoLiman. Інформаційний портал Лиманського району. – 13.12.2016. – Режим доступу: <http://www.infoliman.net/tyligulskyj-subregion/>.

Кічурчак М. В., к.е.н., доц.
Львівський національний університет
імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНИХ БЛАГ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У зв'язку з реформою у царині фіскальної децентралізації, окресленою стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», та євроінтеграційними прагненнями нашої країни відбувається трансформація чинної моделі відтворення суспільних благ. Це створило підґрунтя для визначення впливу фіскальної децентралізації на організацію виробництва суспільних благ в національній економічній системі та окреслення перспектив використання зарубіжного досвіду у вітчизняній практиці надання таких благ.

З цією метою виконано порівняльний аналіз найголовніших умов відтворення суспільних благ в Україні, Польщі та ЄС на національному і субнаціональному рівнях і сформовано низку практичних рекомендацій щодо удосконалення виробництва таких благ з огляду на фіскальну децентралізацію. На підставі динаміки структури доходів державного і місцевого бюджетів ЄС, Польщі та України (табл. 1) визначено найголовніші закономірності щодо спроможностей держави їх надання на національному та регіональному рівнях. В аналізованих країнах у 2000–2014 рр. для структури податкових надходжень до державного і місцевого бюджетів можна простежити подібні підходи (табл. 1), коли більша їхня частка припадала на державний і менша – на місцевий бюджет.

Це свідчило про те, що акумулювання податків для виробництва суспільних благ містило ознаки централізації, а зв'язаність рівнів урядування забезпечували через розвиток міжбюджетних відносин. Основними визначниками цього є «вузькість локальної бази оподаткування щодо податкового експортування екстерналій при наданні суспільних благ, чинника мобільності і економії на масштабах; широкими податковими основами краще керувати на вищих щаблях уряду» [1, р. 366]. Тому така практика формування бюджетних ресурсів для виробництва суспільних благ ґрунтувалася на необхідності досягнення компромісу в забезпеченні інтересів національного і субнаціонального урядів та побудови власних моделей взаємодії.

Звернемо увагу на те, що в ЄС і Польщі флуктуації податкових надходжень до державного і місцевого бюджетів не були стрибкоподібними і певною мірою гармоніювали із соціально-економічними умовами. Для ЄС найнижчу частку податкових надходжень до державного бюджету зафіксували у 2009 р., що спричинено дією світової фінансово-економічної кризи, а найвищу частку – у 2001 р., в інші періоди вона становила близько 19 % ВВП. У ці роки частка податкових надходжень місцевих бюджетів ЄС зростає незначно, що засвідчувало порівняно стабільну податкову базу формування доходів місцевих бюджетів і визначеність відносин національного і субнаціонального урядів.